

OPTOELEKTRONIKA

OPTICKÉ VLNOVODY

Dr.h.c. Prof.RNDr.Ing. Ján TURÁN, DrSc.

Department of Electronics and Multimedia Communications
Faculty of Electrical Engineering and Informatics
University of Technology Košice, Letná 9, 042 00 Košice,
Slovakia

Tel. ++ 421 55 602 29 43, E-mail: jan.turan@tuke.sk

2. OPTICKÉ VLNOVODY

2.1 ROZDELENIE A ZÁKLADNÉ TYPY OPTICKÝCH VLNOVODOV

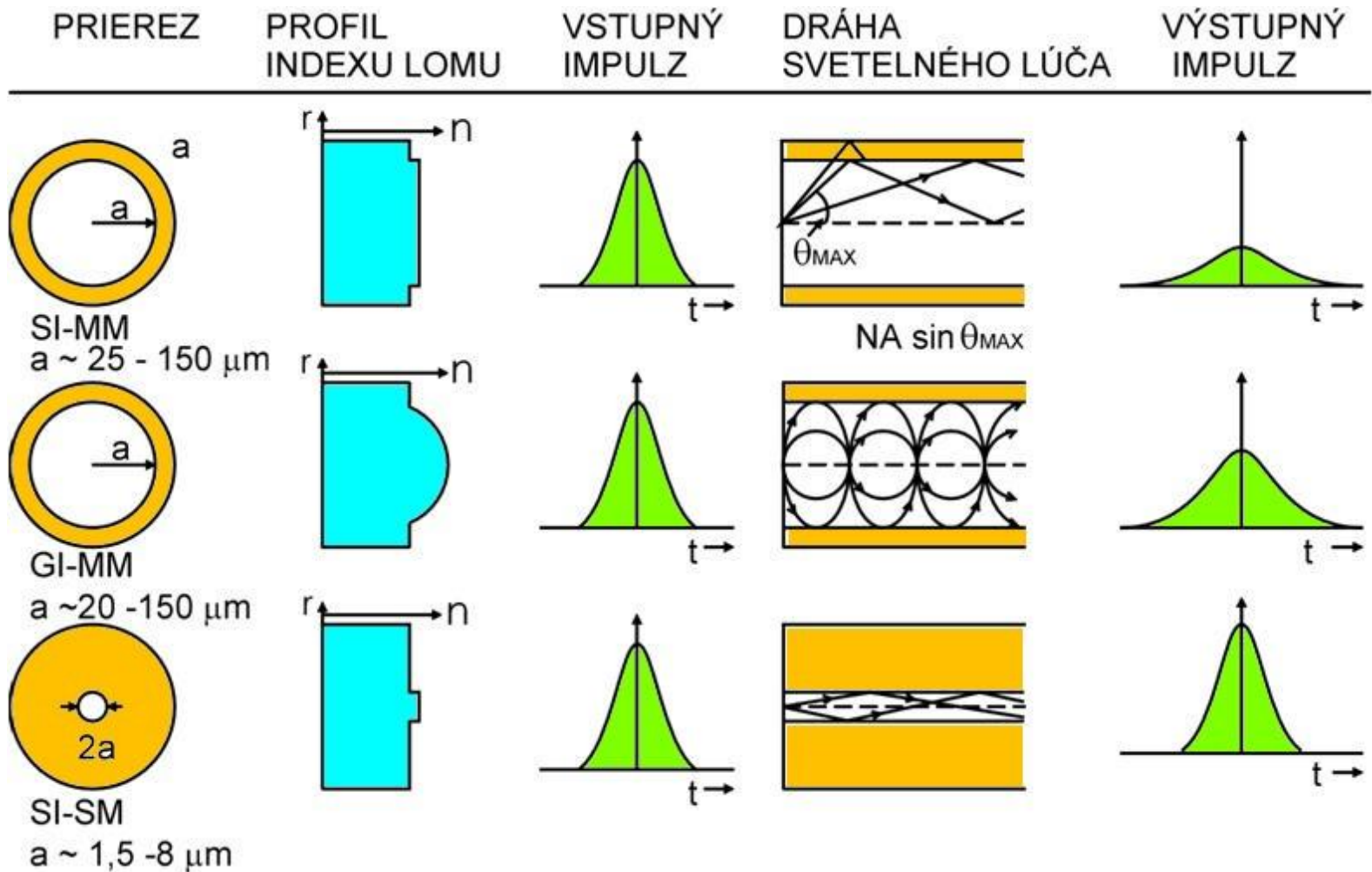
Optický vlnovod (dielektrický svetlovod)

1950 – priemyslová výroba optických vlákien

- **Telekomunikačné vlákna pre veľké vzdialenosti**
- **Telekomunikačné vlákna pre stredné vzdialenosti a miestny styk a lokálne komunikácie**
- **Vlákna pre osvetľovanie, kontrolné, diagnostické a meracie systémy**
- **Vlákna pre špeciálne systémy (vojenské, pozorovacie, prenos obrazu a pod.)**
- **Vlákna na prenos energie (pre lekárske účely – špeciálny skalpel, obrábanie, opticky napájané systémy a pod.)**
- **Vlákna pre senzorové systémy**

2. OPTICKÉ VLNOVODY

2.1 ROZDELENIE A ZÁKLADNÉ TYPY OPTICKÝCH VLNOVODOV

Obr. 2.1 Najčastejšie používané telekomunikačné optické vlákna.

2. OPTICKÉ VLNOVODY

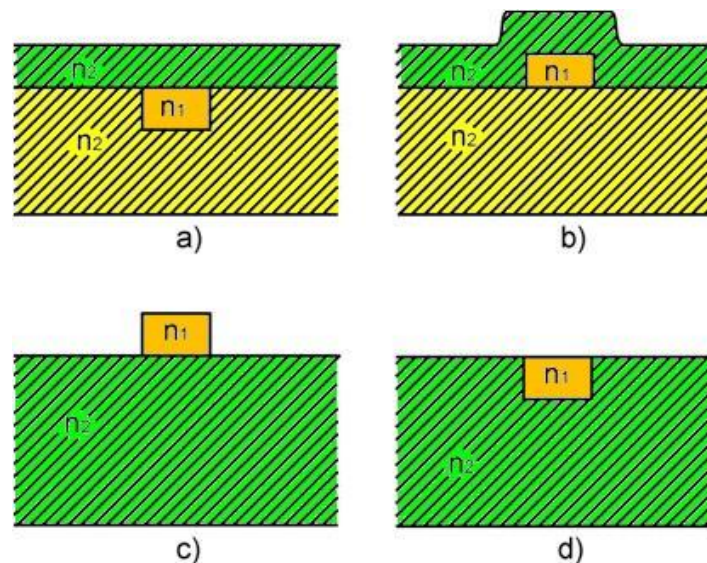
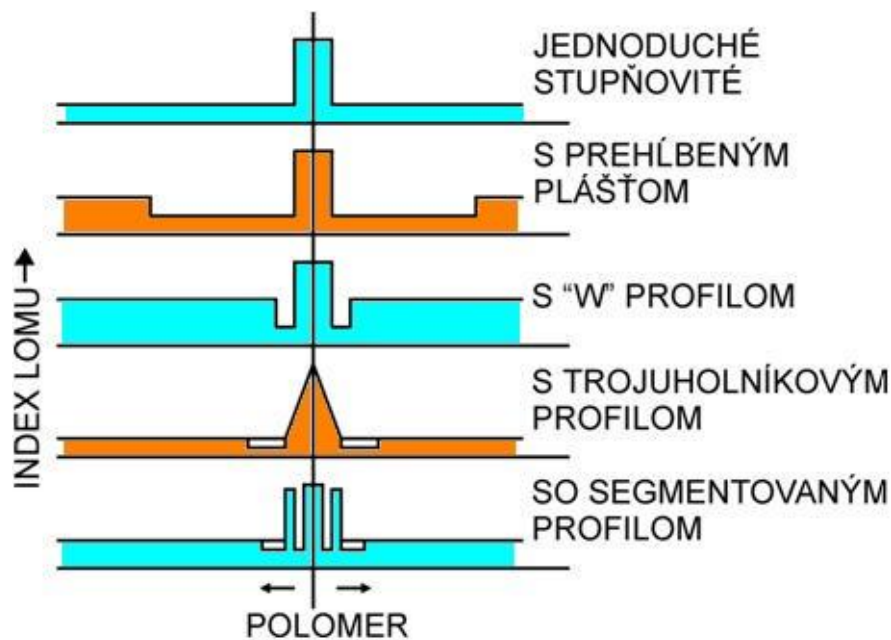
2.1 ROZDELENIE A ZÁKLADNÉ TYPY OPTICKÝCH VLNOVODOV

Pre telekomunikačné účely

- **Mnohovidové** vlákna so skokovitým (**stupňovitým**) profilom indexu lomu, tzv. **mnohovidové stupňovité optické vlákna (SI-MM - Step Index MultiMode)**
- **Mnohovidové** vlákna so spojitým (**gradientným**) profilom indexu lomu, tzv. **mnohovidové gradientné optické vlákna (GI-MM - Graded Index MultiMode)**
- **Jednovidové** vlákna so skokovitým (**stupňovitým**) profilom indexu lomu, tzv. **jednovidové stupňovité optické vlákna (SI-SM - Step Index SingleMode)**
- **Planárne optické vlnovody – integrovaná optika**

2. OPTICKÉ VLNOVODY

2.1 ROZDELENIE A ZÁKLADNÉ TYPY OPTICKÝCH VLNOVODOV

Obr. 2.2
Profily indexu lomu jednovidových optických vlákien.

Obr. 2.3
Pričný rez niektorých planárnych optických vlnovodov.

2.2.1 VLNOVÁ ROVNICA

Maxwellove rovnice

$$\operatorname{rot} \vec{E} = -\frac{\partial \vec{B}}{\partial t} \quad \operatorname{div} \vec{B} = 0$$

$$\operatorname{rot} \vec{H} = \frac{\partial \vec{D}}{\partial t} \quad \operatorname{div} \vec{E} = 0$$

Materiálové vzťahy

$$\vec{D} = \varepsilon \vec{E}$$

$$\vec{B} = \mu \vec{H}$$

Pre harmonickú časovú závislosť – **Helmholtzove vlnové rovnice**

$$\Delta \vec{E} + k^2 \vec{E} = 0$$

$$\Delta \vec{H} + k^2 \vec{H} = 0$$

kde $k = \omega \sqrt{\varepsilon \mu}$

je **vlnové číslo**

2.2.1 VLNOVÁ ROVNICA

Zložky $\vec{E}$ a $\vec{H}$ – riešením **vlnovej rovnice**

$$\Delta \psi + k^2 \psi = 0$$

Laplaceov operátor v **kartézskej súradnicovej sústave**

$$\Delta \psi(x, y, z) = \frac{\partial^2 \psi}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 \psi}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 \psi}{\partial z^2}$$

Laplaceov operátor vo **valcovej súradnicovej sústave**

$$\Delta \psi(r, \varphi, z) = \frac{\partial^2 \psi}{\partial r^2} + \frac{1}{r} \frac{\partial \psi}{\partial r} + \frac{1}{r^2} \frac{\partial^2 \psi}{\partial \varphi^2} + \frac{\partial^2 \psi}{\partial z^2}$$

2.2.2 ŠÍRENIE VÝKONU

Výkon P – integrácia **Poyntingovho vektora**

$$P = \int_A \operatorname{Re} \{ \vec{S} \} d\vec{A}$$

kde

$$\vec{S} = \frac{1}{2} [\vec{E}, \vec{H}^*]$$

je **komplexný Poyntingov vektor, hustota toku výkonu**

2.2.3 ROVNICA EIKONALU

- **Geometrická optika**
- **Vlnová teória šírenia svetla**

Rovnica eikonalu

$$\left(\text{grad } \phi \right)^2 = \left(\nabla \phi \right)^2 = c^2 \varepsilon \mu = n^2$$

V kartézskej súradnicovej sústave

$$\left(\frac{\partial \phi}{\partial x} \right)^2 + \left(\frac{\partial \phi}{\partial y} \right)^2 + \left(\frac{\partial \phi}{\partial z} \right)^2 = n^2(x, y, z)$$

Povrch eikonalu

$$\phi(\vec{r}) = \textit{konšt.}$$

2.2.4 ROVNICE LÚČA

$$n(x, y, z) \frac{d\vec{r}}{ds} = \text{grad } \phi$$

po úprave

$$\frac{d}{ds} [n(x, y, z) \vec{s}_0] = \text{grad } n$$

alebo

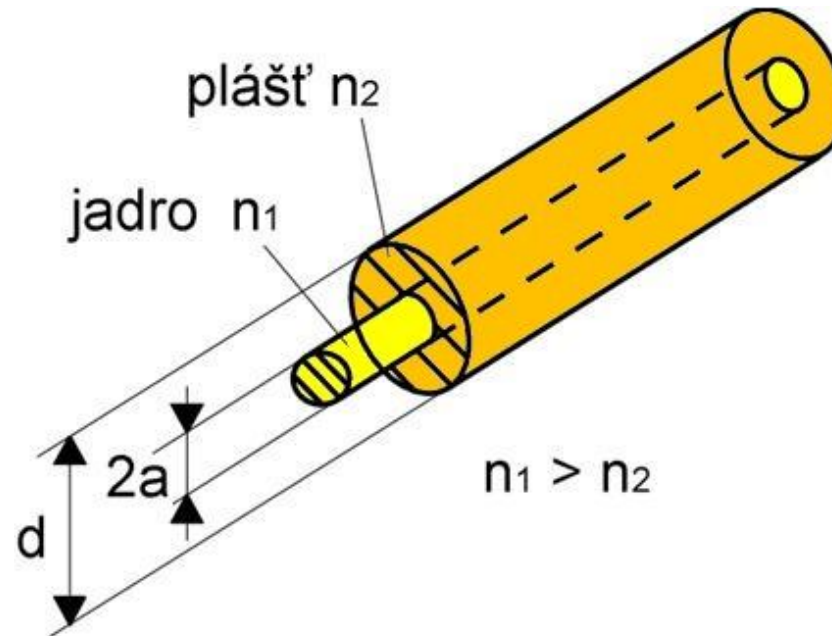
$$\frac{d}{ds} \left[n(x, y, z) \frac{d\vec{r}}{ds} \right] = \text{grad } n$$

základné rovnice na určenie dráhy lúča v nehomogénnom prostredí

2. OPTICKÉ VLNOVODY

2.3 LÚČOVÁ TEÓRIA ŠÍRENIA SVETLA V STUPŇOVITOM OPTICKOM VLÁKNE

Vlákno tvorené jadrom a plášťom

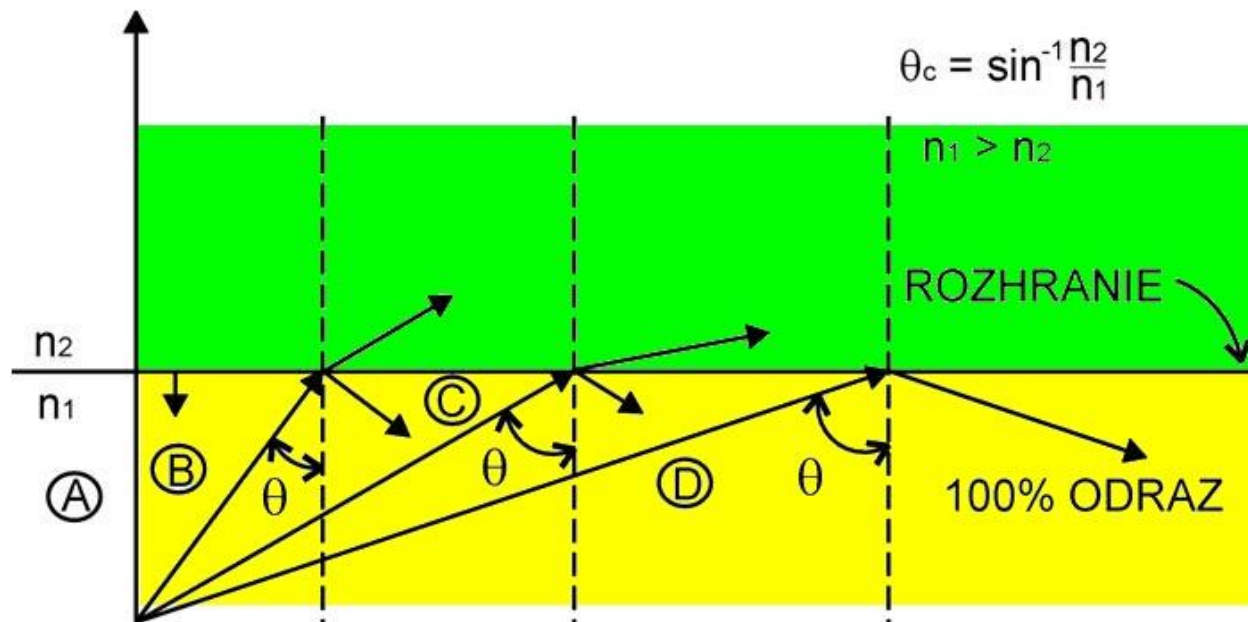

Obr. 2.4 Stupňovité mnohovidové optické vlákno.

Vidy – rôzne dráhy šírenia sa svetelnej vlny

2.3.1 KLASIFIKÁCIA LÚČOV

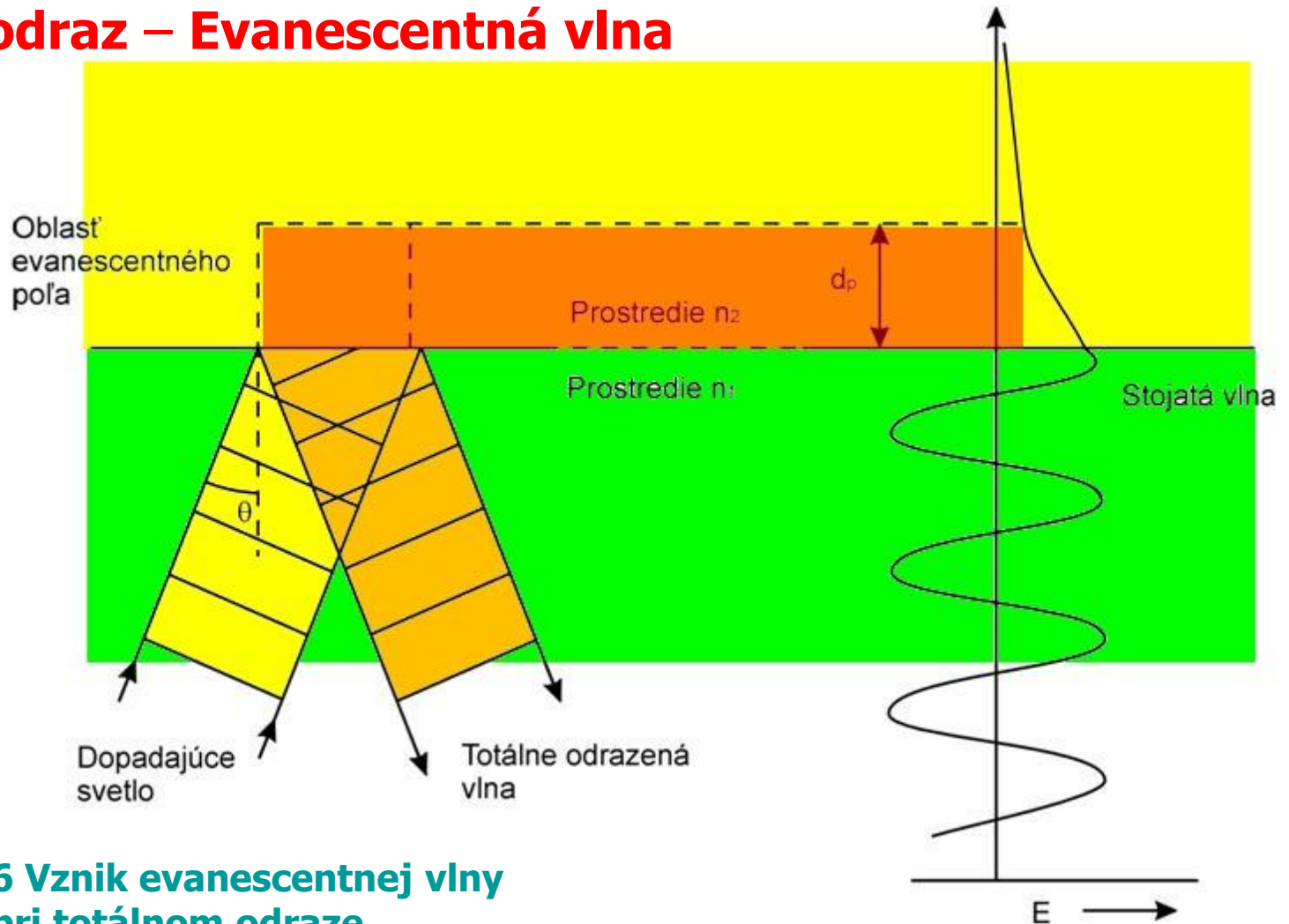
SI-MM vlákno s indexom lomu jadra n_1 a indexom lomu plášťa n_2 pričom $n_2 < n_1$ ($n_1 = 1,48$ a $n_2 = 1,46 \Rightarrow \Theta_c = 80,6^\circ$)

Obr. 2.5 Úplný odraz na rozhraní jadro – plášť.

2.3.1 KLASIFIKÁCIA LÚČOV

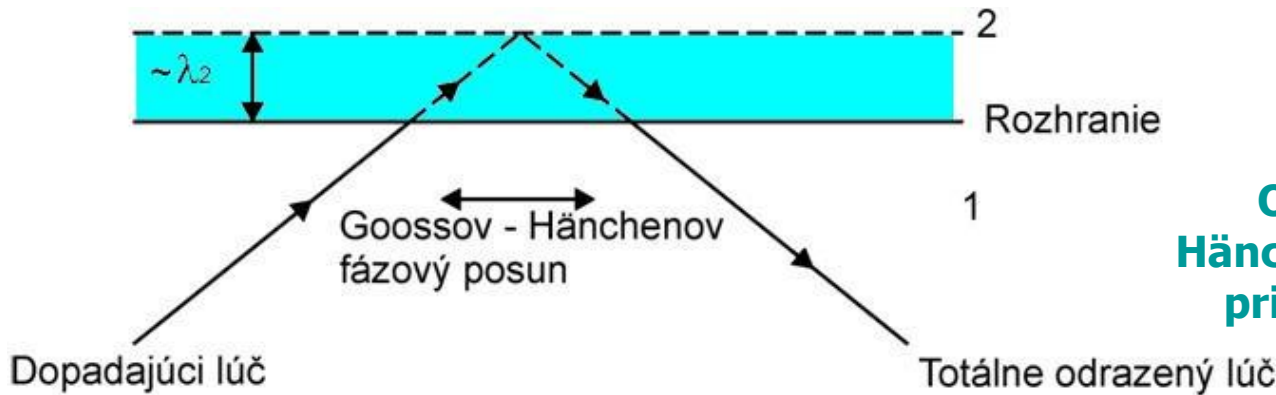
Totálny odraz – Evanescentná vlna

Obr. 2.6 Vznik evanescentnej vlny pri totálnom odraze.

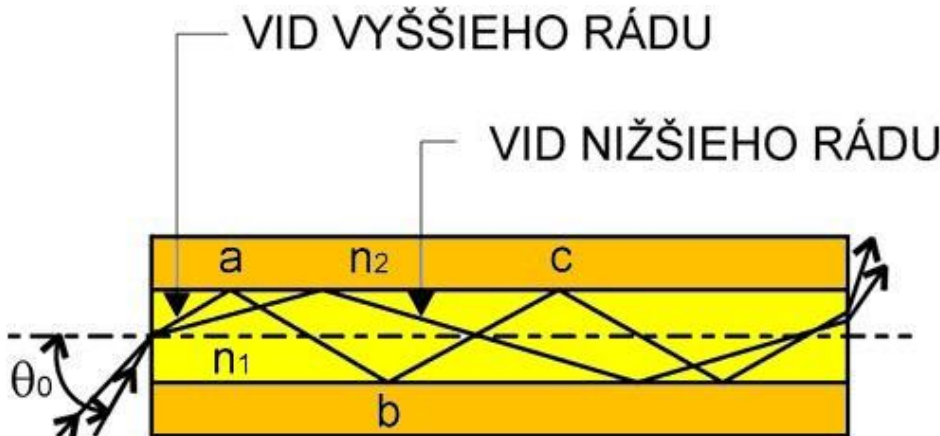
2.3.1 KLASIFIKÁCIA LÚČOV

Potrebné počítať s tzv. **Goosovým – Hänchenovým fázovým posunom**

Obr.2.7 Goosov – Hänchenov fázový posun pri totálnom odraze.

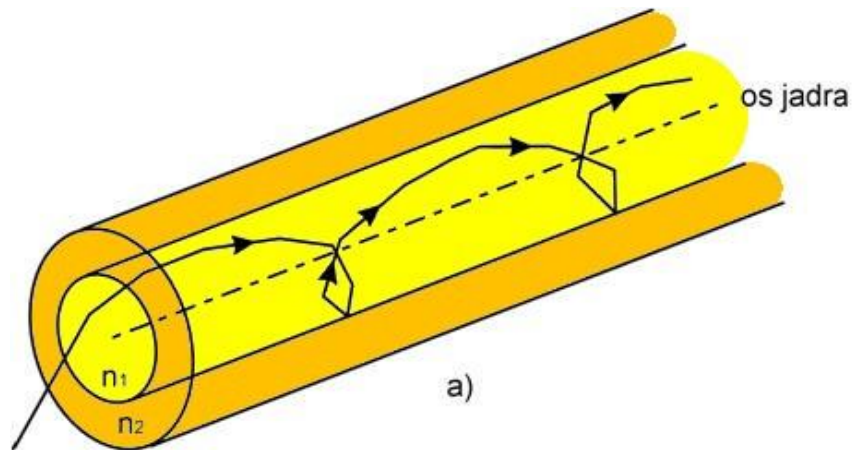
Lúče v (SI-MM OV) : 1. Meridionálne lúče

Obr. 2.8 Šírenie meridionálnych lúčov.

2.3.1 KLASIFIKÁCIA LÚČOV

2. Šikmé (kosé) lúče

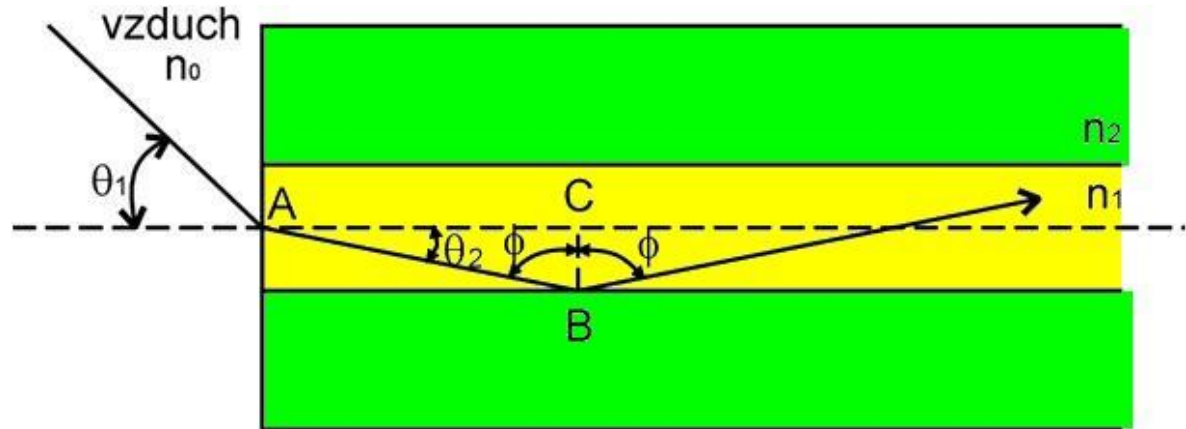
Obr.2.9
Špirálová dráha šikmých lúčov v
SI-MM vlákne (a) a jej priečna
projekcia (b).

2.3.2 ANALÝZA MERIDIONÁLNYCH LÚČOV

Snellov zákon

$$n_0 \sin \theta_1 = n_1 \sin \theta_2$$

$$\phi = \frac{\pi}{2} - \theta_2$$

$$n_0 \sin \theta_1 = n_1 \cos \phi = n_1 \sqrt{1 - \sin^2 \theta_2}$$

Obr. 2.10
Dráha meridionálneho lúča.

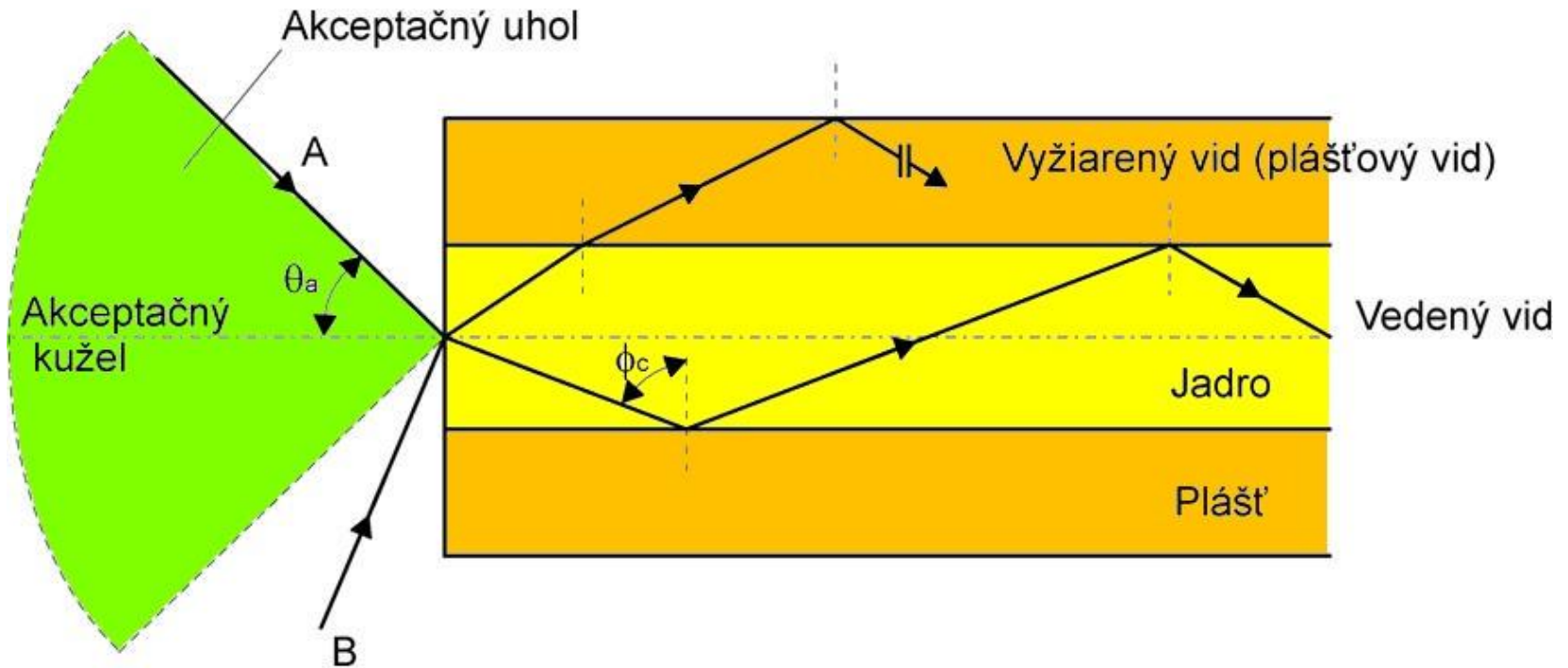
$\Theta_1 = \Theta_a$ – **Akceptačný uhol**

$$n_0 \sin \theta_a = \sqrt{n_1^2 - n_2^2}$$

2.3.2 ANALÝZA MERIDIONÁLNYCH LÚČOV

Akceptačný kužel optického vlákna

Obr. 2.11
Akceptačný kužel optického vlákna.

- **Vedené vidy**
- **Plášťové vidy**

2.3.3 NUMERICKÁ APERTÚRA

$$NA = n_0 \sin\theta_a = \sqrt{n_1^2 - n_2^2}$$

Relatívny rozdiel indexu lomu jadra a plášť'a Δ

$$\Delta = \frac{n_1^2 - n_2^2}{2n_1^2} \cong \frac{n_1 - n_2}{n_1} \quad \text{pre } \Delta \ll 1$$

potom

$$NA \cong n_1 \sqrt{2\Delta}$$

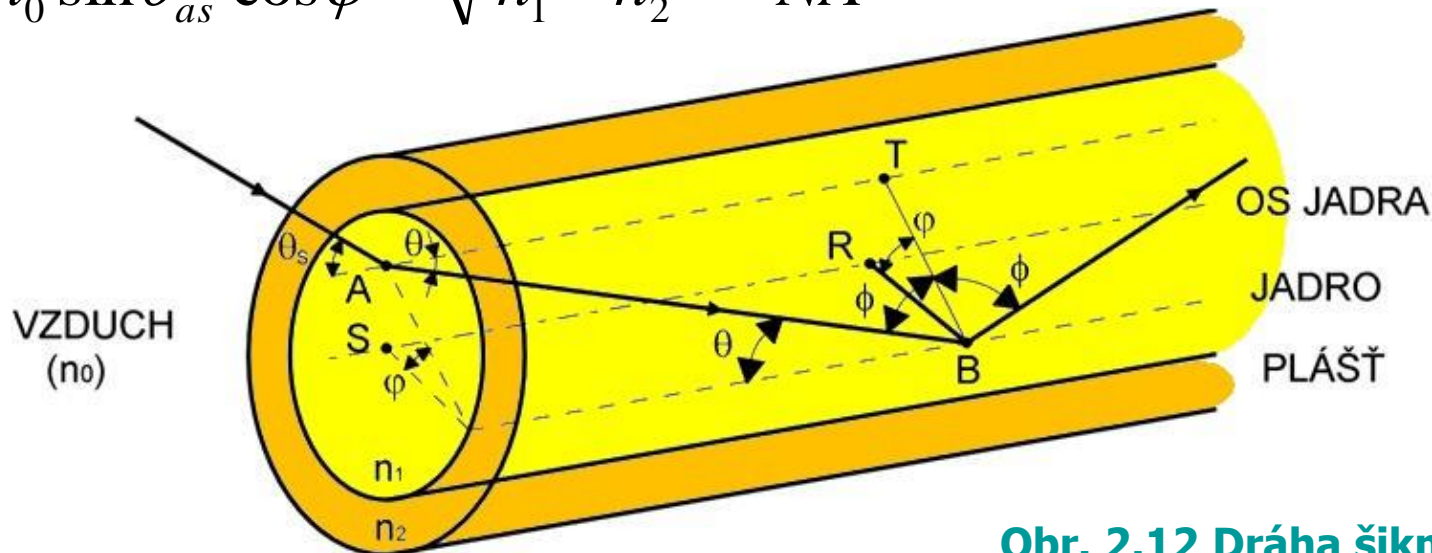
2.3.4 ANALÝZA ŠIKMÝCH LÚČOV

■ Šikmé (kosé) vidy

$$\sin \theta_{as} = \frac{n_1}{n_0} \frac{\cos \theta_c}{\cos \varphi} = \frac{n_1}{n_0 \cos \varphi} \sqrt{1 - \left(\frac{n_2}{n_1}\right)^2}$$

Θ_{as} – akceptačný uhol pre šikmé lúče. Pomocou NA

$$n_0 \sin \theta_{as} \cos \varphi = \sqrt{n_1^2 - n_2^2} = NA$$

Obr. 2.12 Dráha šikmého lúča dopadajúceho pod uhlom Θ_s .

2.4.1 KLASIFIKÁCIA LÚČOV A ZÁKLADNÉ ROVNICE

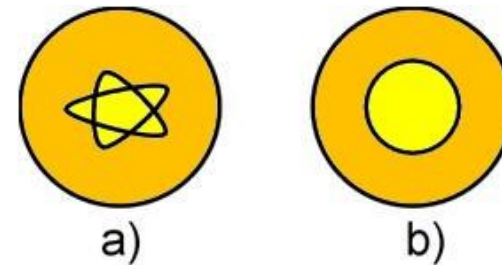
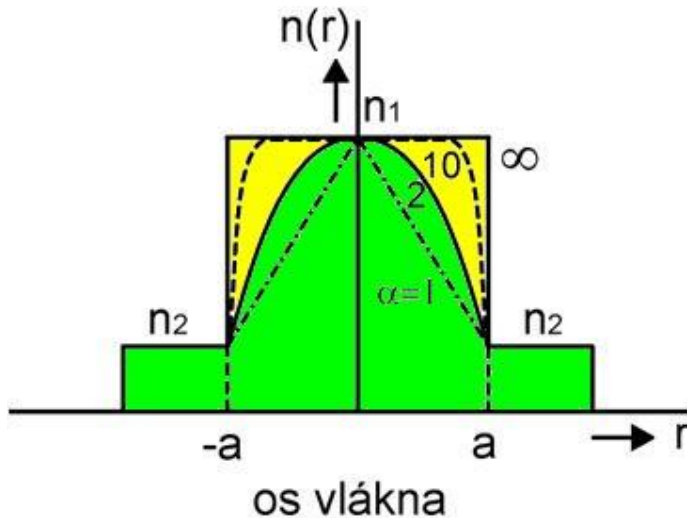
OV s gradientným profilom indexu lomu (GI)

- **Priebeh indexu lomu**

$$n(r) = \begin{cases} n_1 \sqrt{1 - 2\Delta \left(\frac{r}{a}\right)^\alpha} & \text{pre } r < a \text{ (jadro)} \\ n_1 \sqrt{1 - 2\Delta} & \text{pre } r > a \text{ (plášť)} \end{cases}$$

- **Špirálové lúče**

α – parameter profilu

Obr. 2.14 Šírenie šikmých lúčov v OV so spojitým profilom indexu lomu (a) lúče s deformovanou dráhou; (b) špirálové lúče.

Obr. 2.13 Profil indexu lomu GI OV.

2.4.1 KLASIFIKÁCIA LÚČOV A ZÁKLADNÉ ROVNICE

Analýza – rovnice lúča

$$\frac{d}{ds} \left(n \frac{dr}{ds} \right) - nr \left(\frac{d\theta}{ds} \right)^2 = \frac{dn}{dr}$$

Pre zložku r

$$n \left(\frac{dr}{ds} \right) \left(\frac{d\theta}{ds} \right) + \frac{d}{ds} \left(nr \frac{d\theta}{ds} \right) = 0$$

Pre zložku θ

$$\frac{d}{ds} \left(n \frac{dz}{ds} \right) = 0$$

Pre zložku z, integrovaním dostaneme

$$z = \int_{r_0}^r N_0 \left[\left(\frac{n(r)}{n_0} \right)^2 + \left(1 - \left(\frac{r_0}{r} \right)^2 \right) (x_0 M_0 - y_0 L_0) - N_0^2 \right]^{-1/2} dr$$

2.4.2 MERIDIONÁLNE LÚČE

$$y_0 = M_0 = 0 \quad \mathbf{a} \quad x_0 = r_0$$

Po integrácii dostaneme

$$r = C \sin \left(\frac{\eta n_1}{n_0 N_0} + \psi \right)$$

Rovnica vyjadruje dráhu lúča tvaru **vlny s periódou Λ**

Λ je konštantné pre určitý profil indexu lomu

$$n^2(r) = n_1^2 \left[1 - (\xi r)^2 + \frac{2}{3} (\xi r)^4 + \dots \right] = n_1^2 \operatorname{sech}^2(\xi r)$$

2.4.3 ŠPIRÁLOVÉ LÚČE

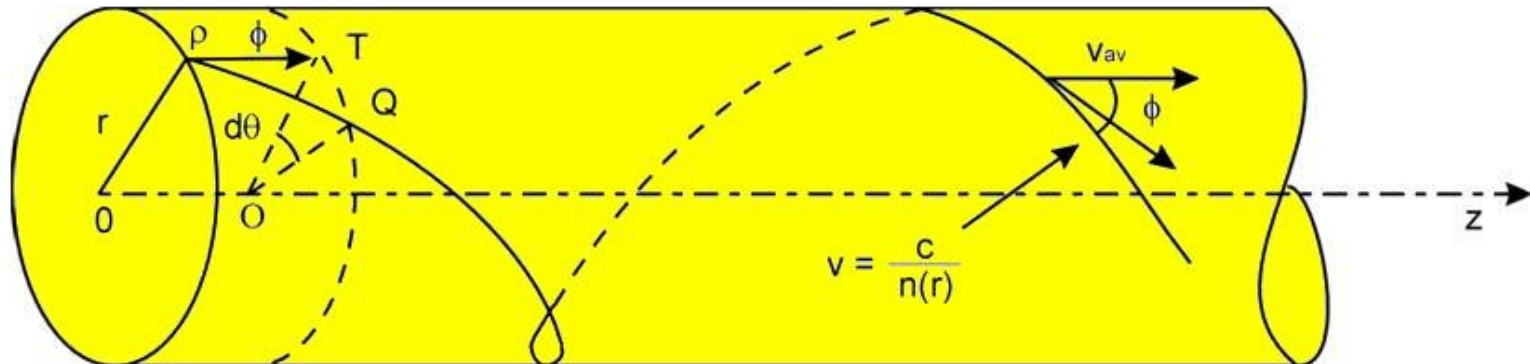
Axiálna rýchlosť v_z

$$v_z(r) = \frac{\cos \phi}{n(r) \sqrt{\epsilon_0 \mu_0}} = \frac{\sqrt{1 + \frac{r}{n} \frac{dn}{dr}}}{n \sqrt{\epsilon_0 \mu_0}}$$

Rýchlosť má byť pozdĺž dráhy lúča konštantná

$$n^2(r) = \frac{n_1^2}{1 + (\eta r)^2} = n_1^2 \left[1 - (\eta r)^2 + (\eta r)^4 - \dots \right]$$

■ **Kvadratický profil indexu lomu**

Obr. 2.15 Dráha špirálového lúča.